

Wat doet onze overheid eigenlijk als het écht oorlog wordt?

Posted on 13 november 2025 by Arnout Nuijt

De Telegraaf meldde vorige week dat Rusland *elk moment* de aanval zou kunnen openen op een NAVO-lidstaat, althans in de woorden van generaal Sollfrank, één van de belangrijkste bevelhebbers van de Duitse strijdkrachten. Het bericht werd in ons land ook gebracht door het AD en vele Europese media deden tegelijkertijd exact hetzelfde. De Duitse waarschuwing doet denken aan de berichten die we eerder over een dergelijke dreiging lazen, met name in de maanden voorafgaand aan de NAVO-top in Den Haag, toen er fors hogere budgetafspraken moesten worden beklonken.

Toen werd er voortdurend gewaarschuwd dat een Russische aanval 'mogelijk' was of 'zou kunnen' plaatsvinden binnen (afhankelijk van de betreffende bron) twee, drie, vier, vijf of zelfs tien jaar. Dat een aanval nu 'elk moment' kan plaatsvinden is nieuw, maar aan de andere kant: de waarschuwing is nog altijd niet concreet en gaat nog steeds gepaard met de hypothetische notie dat het 'zou kunnen'. Het is dus allerm minst zeker dat Rusland elk moment kan aanvallen en de Duitse generaal stelt dan ook geen informatie te hebben dat het land zo'n aanval ook daadwerkelijk

voorbereidt.

Tijd voor een verkenning

Wat moeten we hier dan mee? Nou, laten we de waarschuwing eens gebruiken als exercitie en kijken wat er zou kunnen gebeuren als Nederland daadwerkelijk op korte termijn betrokken raakt bij een gewapend conflict met Rusland. De meeste Nederlanders hebben daar nauwelijks een beeld bij, maar toch zouden de gevolgen ingrijpend kunnen zijn, niet alleen militair maar ook maatschappelijk, economisch, politiek en staatsrechtelijk. Want die gevolgen zijn niet alleen afhankelijk van militaire activiteiten en de mate waarin het conflict ons land direct zou kunnen raken, maar ook – en niet onbelangrijk – van de eventueel door onze eigen overheid te nemen maatregelen. Tijd dus voor een verkenning.

Militair gezien ligt een gewapend treffen tussen de NAVO met Rusland nog altijd niet voor de hand, maar áls het er van komt dan zou de strijd vrijwel zeker ter zee en in de lucht plaatsvinden. Tot nog een grootschalige grondoorlog zijn de Russen, die op dit moment zo'n 80 procent van hun troepen en materieel in Oekraïne hebben, niet in staat.

Het valt verder bij een dergelijk conflict niet uit te sluiten dat de VS elders in de wereld wordt afgeleid, bijvoorbeeld door een dreiging vanuit (of gelijktijdig conflict met) China, waardoor het land ons Europeanen niet al te veel hulp kan of wil bieden of slechts op bescheiden schaal meevecht. Zonder een Artikel 5-situatie (daarvoor heb je de VS nodig) zal slechts een deel van de NAVO, zoals de *coalition of the willing* die Oekraïne bijstaat of de *Joint Expeditionary Force* van Noord-Europese NAVO-staten (die zich intensief voorbereidt op zo'n conflict), de kastanjes uit het vuur moeten halen.

Vanwege de dreiging door ballistische raketten en drones moeten onze luchtafweer en de luchtmacht vrij spel hebben en dat betekent dat het luchtruim gesloten wordt voor de burgerluchtvaart. Het zou dus zomaar kunnen dat u tijdens een conflict met de caravan op vakantie moet en even geen yogalessen meer op Bali kunt volgen of *remote* kunt gaan werken vanuit Kaapstad. Mocht u in die oorden verblijven wanneer de vijandelijkheden uitbreken, dat wordt het knap lastig om thuis te komen.

Noodwetten

Maar wat staat ons, behalve de krijgsverrichtingen op zee en in de lucht, dan nog meer te wachten? U bent natuurlijk goed voorbereid en heeft netjes de vereiste voorraden water en voedsel in huis om het een aantal dagen uit te houden in geval een vijandelijke raket zorgt voor uitval van stroom en gas of in geval de bevoorrading van uw favoriete supermarkt gestaakt wordt. Maar kunt u straks nog gewoon naar uw werk of uw zorgbehoevende familie en kan uw onderneming nog gebruikmaken van het vrije economisch en financieel verkeer dat we al zo lang kennen en nog altijd koesteren in ons land?

In een oorlogssituatie kunnen allerlei noodwetten in werking worden gezet – zoals de Oorlogswet, de Wet buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag of specifieke regelingen voor havens, transport, luchtvaart, et cetera. Diverse wetten kunnen de regering de mogelijkheid geven om in te grijpen in het dagelijks leven: van het beperken van vrijheden en eigendomsrechten tot het reguleren van handel, verkeer en communicatie. In ernstige gevallen kan de democratie, maar ook de pers, het demonstratierecht en de vrijheid van meningsuiting aan banden worden gelegd.

Ken de noodwetgeving

Onder bepaalde omstandigheden is een grote rol toebedacht aan burgemeesters (als voorzitters van veiligheidsregio's), commissarissen van de koning en de minister-president (die in sommige gevallen kan regeren per Koninklijk Besluit). In geval van ernstige escalatie kunnen we zelfs een Militair Gezag zien. Van een zittende premier mogen we dan wel verwachten dat hij een sterk karakter heeft, een conflict niet ziet als een 'oorlogsbonus' en per decreet gaat regeren.

De Nederlandse overheid werkt al enige tijd voortvarend aan een scala van protocollen, draaiboeken en maatregelen die in werking kunnen treden in geval van een noodsituatie. Dat moet ook, want een overheid is er in de eerste plaats om haar eigen burgers te beschermen. Iedere burger is verplicht de wet te kennen en het is van groot belang dat u zich – om voor zomin mogelijk verrassingen te komen staan – daarin verdiept.

Dat roept bovendien de vraag op of er voldoende rekening is gehouden met belangen van burgers en bedrijven. Kunnen de maatregelen op veiligheidsgebied –

net als tijdens de pandemie van 2020-2022 – de economie en de maatschappij wederom grote schade toebrengen? Laten we hopen van niet.

De meeste maatregelen en protocollen zijn geheim, wat op zichzelf logisch is. Op basis van openbare bronnen is het dus lastig alle gevolgen in beeld te brengen. Maar wat weten we bijvoorbeeld wel? Volgens onderzoek van BNR eerder dit jaar zou de Nationale Politie zich hebben voorbereid om in geval van een conflict strategische infrastructuur, zoals havens en belangrijke bedrijven als ASML, tegen sabotage te beveiligen. Kunnen we er in dat geval van uitgaan dat het onttrekken van grote aantallen politiemensen aan reguliere misdaadbestrijding de veiligheid op straat niet negatief kan beïnvloeden?

Blijft de democratie overeind?

Ook zouden er bij de overheid noodscenario's klaarliggen voor tankstations, die volgens BNR inhouden dat er bij een brandstoftekort prioritering plaats kan vinden. Dan is er geen benzine voor de doorsnee burger, maar alleen voor bijvoorbeeld de hulpdiensten of de transportsector. Het zou dus zomaar kunnen dat u helemaal geen benzine gaat krijgen om naar uw werk of zieke ouder te gaan, laat staan voor die caravanvakantie.

Voor Nederland is een oorlogssituatie *terra incognita*. Maar er zijn wel enkele voorbeelden van westerse landen in oorlog. In Oekraïne, waar op eigen grondgebied zwaar gevochten wordt, is de democratie grotendeels opgeschort. Mannen kunnen bijvoorbeeld niet zomaar het land verlaten en internationale financiële transacties zijn lastig. In Israël daarentegen draait de democratie door en is de vrijheid van meningsuiting intact (kijk maar naar de protesten van burgers én militairen tegen het beleid van de premier). Maar daar eisten dagenlange Iraanse raket- en droneaanvallen economisch al snel hun tol, omdat vrijwel iedereen voortdurend de schuilkelders moest opzoeken.

Primaat bij de politiek

Laten we hopen dat de Nederlandse ambtenaren die belast zijn met het opstellen van draaiboeken niet blindvaren op experts uit de defensie- en veiligheidssector. Die doen goed werk, maar nemen zij maatschappelijke en economische belangen wel voldoende mee in hun adviezen? De Amerikaanse geopolitiek analist [George Friedman](#) schreef ooit kritisch maar respectvol over de beperkingen van militaire

experts. Ze weten veel, maar kennen niet het grote plaatje, zoals de totale kosten van een oorlog of de grenzen, wensen, noden en de wil van de burgers.

Uiteindelijk ligt het primaat bij de politiek. Die moet de keuze maken tussen (zwaar gechargeerd) het hele land opnieuw voor onbepaalde tijd op slot gooien zodat de luchtafweer ongestoord haar werk kan doen of het risico nemen van een klein aantal slachtoffers door neerstortend puin van een gebruikte Patriot-raket of van een Russische drone.

Maar wat als de medische sector veel te sterk focust op oorlogsslachtoffers, terwijl de rest van de bevolking met haar klachten thuis moet wachten om de ziekenhuizen te ontzien? En wat als – na een lockdown teveel – de fysieke gevolgen van de strijd voor ons land gering blijken te zijn, maar de maatschappelijke en economische kosten onevenredig groot en onherstelbaar?

We zouden de gemaakte fouten uit de Covid-tijd nog met de mantel der liefde kunnen bedekken en weg kunnen zetten als onervarenheid, maar we mogen absoluut verwachten dat er lessen uit getrokken zijn om bij toekomstige rampen zoveel mogelijk schade aan burgers, jeugd en economie te voorkomen.

Holistische belangenafweging

Met alle respect voor de noodzakelijke oorlogsvoorbereidingen van onze overheid en voor de kennis van onze militaire experts: de belangen van burgers en bedrijven moeten in tijden van crises zoveel mogelijk blijven meewegen. Tenzij de boel extreem escaleert (en u helemaal niet meer op vakantie kunt of wilt) moet de overheid terughoudend zijn met inperkingen en zich niet blindstaren op eenzijdige input van experts, maar gebruik maken van een breed scala van opinies en een uitgebreide, holistische belangenafweging toepassen.

Wynia's Week verschijnt 156 keer per jaar en wordt **volledig mogelijk gemaakt** door de donateurs. Doet u mee, ook straks in het nieuwe jaar? [**Doneren kan zo.**](#) **Hartelijk dank!** Donateurs kunnen ook reageren op recente artikelen, video's en podcasts en ter publicatie in Wynia's Week aanbieden. Stuur uw publicabele reacties aan reacties@wyniasweek.nl. Vergeet niet uw naam en woonplaats te vermelden (en, alleen voor de redactie: telefoonnummer en adres). Niet korter dan 50 woorden, niet langer dan 150 woorden. Welkom!